

brizol *m* I, *D.* -u *p.* bryzol.

brnąć *ndk* *Va* «iść zapadając się, posuwać się z trudem po terenie zalanym wodą, bagnistym, błotnistym, grząskim, piaszczystym; brodzić»: Inaczej się szło, omijając dłuższą oficjalną drogę i brnąc na przełaj przez trawę, błoto czy piach. BOGUSZ. *Ci ludzie* 5. Landara brnęła coraz głębiej, celując w most pływający na środku rozlewu. WEYS. *Józ. Puszcza* 116. We troje brnąc w strumieniu zimnej wody po kolana, posuwali się wolno. SEWER. *Biedr.* 22. Trzeba było (...) brnąć przez kępiaste błoto, żeby dojść do wzgórza, na którym usypana była mogiła. KRASZ. *Ulana* 42. Wśród wichru poświstów głos z płaczem zmieszany w bok drogi gdzieś woła pomocy; myśl pierwsza — pomogę! ktoś pewno zbłąkany brnie w śniegu i zginie wśród nocy. SYROK. *Gaw.* 13. Gdy nas druga fala sięgła, brnęły już konie po brzuch prawie w wodzie i poczęły się wykręcać od wody, czując, że nagle przybywa. POL. *Obrazy II*, 162. Stojąc na stacji pocztowej, chciałem pisać listy i uwiadomić z drogi, żeśmy stanęli nad tonią, po której dni kilka brnąć wypadnie. LEL. *Listy I*, 416. Ja w lichym drewnie brnął[em] po morskim męcie; w nowym i mocnym on płynął okręcie. *Zab. XV/2*, 1777, s. 352.

◊ *przen.* Lubiąc życie wystawne, brnął w długi, a nie mając z czego ich płacić, łasił się jak pies królowi, którego zamęczał żebraniem to o pieniądze, to o zyskowne posady. CHRZAN. *I. Lit.* 475. Raz zamykał się przed ludźmi, drugi raz hulał, brnął w rozpustę, robił długi. SIENK. *Mieszan.* 124. Jakie przechodził koleje losu, przez jakie nieraz brnął topieliska i jak ekscytryczne znów za to obudzał w sobie uczucia i myśli — nie wiadomo nam jest dokładnie. KACZK. *Grób II*, 6. Co za zapamiętałość! coraz brniesz dalej! *cyt. L (Teat. 7, 73).*

broczyć *ndk* *Vib* 1. tylko w wyrażeniu: Broczyć krwią, posoką «wydzielać krew z rany, być zalanym krwią; krwawić»: Brocząc krwią coraz obficieji dowlókl się do wylotu swej szerokiej ulicy. ŻER. *Zamięć* 192. Ptak usiłował wznieść się na skrzydłach, podskoczył, upadł i brocząc krwią, bijąc o ziemię skrzydłami, stoczył się w brudę, aby skonać. DYGAS. *Zając* 62. Wilczyśko brocząc posoką na ziemię zwałiło się i psy je dławić poczęły. KRASZ. *Baśń* 89.

2. «o krwi: lać się, płynąć, ciec, zalewać kogo albo coś»: Dymitr mdlał. Krew wciąż broczyła z ramienia. MORC. *Ptaki* 60. Orali jednak niestrudzenie. Oczy im wylaziły, krew broczyła od jarzma i postronków (...) ale chłop nieubła-

ganie poganiał. REYM. *Now. III*, 251. Straszny był wtenczas — we krwi, co go broczy, spokojną miał twarz i spokojnie mierzył do bohatera pieśni, między oczy. SŁOW. *Ben.* 175.

3. «nurzać, maczać (we krwi)»: We krwi wrogów Polak miecz swój broczył, staczał bitwy, albo też twierdz szturmem dobywał, i wszędy się świetnymi laurami okrywał. *Lamus I*, 1908-9, s. 137. Ręce w bratniej broczył krwi. JEŻ. *Rotul.* 10. Kiedy nasze ojczyznę ludzone szeregi szły w ofierze krwią broczyć Iberyjskie brzegi, każdy garść ziemi polskiej w zaszczytu wynosił, a konając wśród bojów towarzysza prosił, by tą ziemią ojczyzną zasłu mu powieki. BRODZ. *Poezje* 111.

4. *daw.* «opryskiwać, oblewać, zalewać»: O jak tu wszystko lubo! wszystko wabi oczy! Podle stok jasny mokrym szkłem równinę broczy. NARUSZ. *Wiersze I*, 227. Wtem z gory lejąc, wały twarz mi broczą i głowę tłoczą. *Zab. XIII/1*, 1775, s. 138.

broczyć się «zalewać się, walać się (krwią)»: Szlachetne serca krwią się broczą, a swym tryumfem intryga się cieszy! BEŁC. *Tarło* 223. Rani ręce hajdukom, a dziewczętom nogi — broczą się krwią kobierce, broczą się podłogi. GROZA. *Poezje* 135. Schylam się z konia — parzę: krwią się broczy. SŁOW. *Poem. I*, 332.

broda *ż* *IV*, *CMs.* brodzie, *Im D.* bród 1. «zarost na dolnej części twarzy, poniżej ust, na szczękach i podbródku»: Jego dawno nie golone policzki i podbródek porosły czarną, kłaczkowatą brodą. BRAND. *M. Dom* 186. Czarne włosy nad jego czołem były już porzedzone, w ciemnej, śpiczasto przyciętej brodzie plątały się gęsto białe nitki. ŻER. *Prom.* 51. Zapuścił brodę, która mu niby ostra szczecinowa szczotka pokrywała szczęki i łączyła się przy uszach z krótko obciętymi włosami, wysmarowanymi pomadą. REYM. *Ziemia II*, 46. Wysoki, prosty jak trzcina, z podczesaniem do góry żółtym wąsem i szwedzką brodą, strojem i postawą przypominał zupełnie pułkowników z trzydziestoletniej wojny. SIENK. *Ogn. II*, 193. Twarz jego była ogorzała i zmarszczkami okryta, długa broda spływała aż po pas. ZACHAR. *Kres.* 305. Czarne wąsy wszyscy mają Włosi, a hiszpańskie brody wszyscy teraz noszą. JEŻ. *Uskoki I*, 142. On już swoje przeżył, nim mu broda porosła. KRASZ. *Chata I—II*, 53. Jankiel posłuchania prosił, na ławę wskoczył, stanął i nad głowy wznosił brodę jak wiechę, co mu aż do pasa wisi. MICK. *Tad.* 202. Choćbyś brody nie zapuścił i płaszcz rozłożystego nie miał, ze sposobu odpowiedzi twojej poznałbym, żeś filozof, a raczej sofista. KRASZ. *Rozm.* 4. Broda krótka, mała, bujna,

wachlarzowata, rozłożysta, spiczasta, gęsta, rzadka, kłaczasta, capia, klinowata. Strzyc, przysrzyc, golić brodę.

♦ *fraz.* Broda się sypie «broda zaczyna rosnąć»: Albo to cień taki pada ci na twarz, albo naprawdę zaczyna ci się broda sypać. PAR. *Niebo* 255. Δ Jeszcze broda nie urosła «jeszcześ młokos»

♦ *przen.* Mrok sfruwa rojami motyli (...) i nurza się w mokradłach, osrebrzając śliną włochate brody mszarów, wilczy łeb miesiąca. DOBROW. S. *Wiersze* 103. Tam w wysokich górach już drzewo nie rośnie, pomimo że koso-drzewiny nie ma, bywają stoletnie małe świerki z brodami wiszącego szarego mchu, a poza tą wysokością już tylko nagie trawiaste połoniny. WODZ. *Wspom.* 27.

♦ *przysł.* Broda nie czyni mądrego; broda mądrości nie doda; broda nikogo mędrcom nie czyni «wiek nie świadczy o rozumie»

2. «dolna, wystająca część twarzy pod dolną wargą»: Pili łapczywie kwaskowe wino. Przymykali oczy z lubością, krople ściekały im po brodzie. ŻUKR. *Dni* 283. Siedziała z brodą wspartą na dłoni i spod schylonego czoła spoglądała na Bogumiła wzrokiem żałośnie szyderczym. DĄBR. M. *Noce III/1*, 187. Kolana miał podciągnięte ku brodzie, objęte rękami. GRUSZ. AN. *Od Karpat* 192. Nos długi, haczykowaty zwieszał się nad wąskimi wargami i prawie łączył z wystającą brodą. ZAP. G. *Kaśka* 43. Jej profil można by na modelach bić, z tą czystą, antyczną linią wąskiego czoła, lekko zgarbionego nosa, cienkich warg i silnie zaakcentowanej brody. KONOPN. *Now. IV*, 341. Żal ją i boleść rozbiierała, że mówić nie mogła, broda latała, strugi łez po zmarszczonej twarzy płynęły. SEWER. *Biedr.* 195. Na szyi miał ogromny biały Halsztuk, w który chowała się spiczasta, gładko ogolona broda. LAM J. *Głowy IV*, 121.

♦ *fraz. pot.* Pluć sobie w brodę «wyrzucać sobie coś, żalować utraconej okazji, szansy»: Pluć sobie w brodę, że nie wytargował od Pasemkiewicza więcej. PAST. *Komuna* 98. Δ Mieć mleko pod brodą, (być) z mlekiem pod brodą «być bardzo młodym»: A smarkacze wy, z mlekiem pod brodą! Wam do konfederacji? SŁOW. *Czasz.* 119. Δ Druga broda «u osób otyłych zwisający podbródek» Δ Dostać, co komu z brody spadnie «dostać resztki»

3. «pek dłuższej sierści lub piór»: a) «u niektórych zwierząt — pek włosów pod pyskiem»: Między stolami chodziły lwy, którym z płowych bród ściekała krew. SIENK. *Quo III*, 94. Żubr, brodacz sędziwy, zadrzał we mchu, na jeżył długie włosy grzywy, wstaje na wpół,

na przednich nogach się opiera i potrząsając brodą zdziwiony spoziera na błyskające nagle między łomem zgłiszczce. MICK. *Tad.* 305.

b) «u niektórych ptaków — pek piór na piersi lub na podgardlu»: Pod gardłem [gluszcza] gęste, miękkie i czarne pióra tworzą (...) brodę jak u starego indyka. SZLEZ. *Polow.* 29.

brodacz *m II*, *lm D.* -y «człowiek o dużym zarostie na dolnej części twarzy, człowiek brodaty»: Podczas szamotania się brodacz ryczał z wściekłości i był bardziej podobny do złego ducha niż do człowieka. FIEDL. A. *Biz.* 12. W jaskini na lewo, w paru niewielkich kociołkach dwaj brodacze z pozawijanymi rękawami brudnych koszul gotowali żywność. PRUS *Dzieci* 170. A dziewczęta mizdrzyły się do brodacza i pytały: czy tam młodyce takie same mają czarne oczy jak w Nowejwsi? ZACHAR. *Jarema* 20. // L

brodaweczka *z III*, *lm D.* ~czek *bot.* «Usnea barbata, porost z rodziny brodaczkowatych (Usneaceae), koloru szarzielonego o plechach wtkowatych, silnie rozgałęzionych, zwisających; rośnie na drzewach i skałach»: Na świerkach, na sosnach wiszą długie popielate brody zwane brodawczką. BOGUSZ. *Patrz III*, 14. // *SWil*

brodatość *z V blm rzad.* rzecz. od brodaty: Nie widać było oczu ani ust, ani nosa, jeno samą włochatość, wąsatość i brodatość. LEŚM. *Klech.* 203.

brodaty ~aci «mający brodę, zarost na dolnej części twarzy, obrośnięty brodą»: Wysoki brodaty doktor, zapewne profesor, zatrzymywał się co dzień u mego łóżka. GARD. *Trzech* 123. Kilkudziesięciu jeźdźców wpadło na polanę. Wszyscy byli brodaci i wąsaci. LEŚM. *Klech.* 46. Rozległ się ciężki tupot, trzask łamanych krzów i gałęzi — na drogę wypadł z gęstwiny, jak piorun, stary brodaty żubr z olbrzymią, nisko pochyloną głową. SIENK. *Krzyż. I*, 173. Jeden miał twarz starą i ogoloną, drugi był barczysty i brodaty. PRUS *Plac.* 122. Tu dojne kłacze; tam żrebiąt tabun igra i skacze; ówdzie poważne brodate kozy. ZIEL. G. *Kirgiz* 30.

♦ *przen.* Ogromne sosny, potężne dęby, ciemne, brodatymi porostami obwieszone świerki, przysadziste lipy, graby, jesiony tworzyły z obu stron cudne, cieniste szpalery. SIER. *Now.* 28. Zamiast drzew cytrynowych... stary dąb brodaty, zamiast Homera... stary jaki żebrak z lirą. SŁOW. *Zawisza* 111. // L

brodaweczka *z III*, *lm D.* ~czek *zdr.* od brodawka (zwykle w zn. 1 i 3) 1. w zn. 1: Wrażenie skórnych doznajemy za pośrednictwem bardzo drobnych mikroskopowej wielkości brodawczek